

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

EU-direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten

Inledning

Saco har givits tillfälle att lämna synpunkter på Europeiska kommissionens förslag till direktiv om skydd för personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten.

Saco välkomnar på ett generellt plan en reglering på EU-nivå till skydd för visselblåsare. Det är viktigt att samhället värnar om offentliggörande av information som är skadlig för samhället samtidigt som visselblåsare skyddas mot repressalier, inte minst för arbetstagare. Det finns ett stort behov av att stärka visselblåsares skydd när de slår larm.

Direktivförslaget väcker dock flera frågor som behöver utredas vidare. Saco anser att följande fyra frågor är av väsentlig betydelse för att förslaget ska vara praktiskt genomförbart och för att visselblåsare ska kunna erbjudas ett adekvat skydd.

- En grundläggande förutsättning för den fortsatta processen är att klargöra syftet med direktivet. I förslaget framhävs vikten av att fullt utnyttja den potential skydd för visselblåsare ger när det gäller att stärka kontrollen av efterlevnad av EU-rätten. Men är det primära syftet att *skydda* personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten alternativt att skapa regler för att *stärka* efterlevnaden av EU-rätten eller är intressena likvärdiga? Här finns ett behov av att komplettera ändamålsbestämmelsen.

Det är av särskild vikt att utreda det nationella utrymmet för att lagstifta om mer förmånliga bestämmelser för visselblåsare.

- Avgränsningen för det materiella tillämpningsområdet måste tydliggöras. Framförallt huruvida implementerade nationella regler inkluderas eller inte.
- Rapporteringssystemen i direktivförslaget är för detaljerat reglerade och utformningen bör istället överlämnas till

medlemsstaterna vid genomförande av direktivet. Kravet på obligatoriska interna larmrutiner bör tas bort.

- Fackföreningars roll bör stärkas i direktivet. Arbetstagares möjlighet till facklig rådgivning får inte begränsas av direktivförslaget. Facklig rådgivning är särskilt viktig för arbetstagare som överväger att slå larm.

Synpunkter på förslag till direktiv

Syfte

Syftet med direktivförslaget måste klargöras, framförallt vad gäller syftet att skydda personer som rapporterar om överträdelser av unionsrätten. Den rättsliga grunden bör därmed inkludera artikel 153 i EUF-fördraget för att tillförsäkra arbetstagare ett bra skydd.

Mer förmånliga bestämmelser

Det är av särskild vikt att utreda det nationella utrymmet för att lagstifta om mer förmånliga bestämmelser för visselblåsaren i enlighet med artikel 19.

I direktivförslaget anförs att medlemsstaterna får behålla eller införa rättigheter för visselblåsare som är mer förmånliga än vad direktivet anger. Samtidigt förutsätts den nationella regleringen vara förenlig med direktivets krav på att exempelvis skydda berörda personers grundläggande rättigheter. En analys måste göras i fråga om konsekvenser för svensk rätt, i synnerhet den grundlagsskyddade yttrandefriheten och meddelarskyddet. Här måste det vara tydligt att dessa rättigheter inte inskränks av direktivet.

Tillämpningsområde

En grundläggande förutsättning för att direktivet ska vara praktiskt genomförbart är att reglerna är tydliga och transparenta, så att visselblåsare förstår om det är riskfritt att slå larm eller inte. Råder osäkerhet i denna del är risken att visselblåsare avstår från att slå larm för att undvika negativa konsekvenser.

Det materiella tillämpningsområdet som anges i artikel 1 i direktivförslaget måste förtydligas. Det är viktigt att det inte råder några tvivel om att även implementerade nationella regler inkluderas i tillämpningsområdet.

Vidare är det viktigt att tydliggöra vad som avses med begreppen olaglig verksamhet och lagmissbruk.

Rapporteringskanaler

Sacos inställning är att föreslagna regleringar angående interna och externa rapporteringskanaler är för detaljerade. Mer specifika detaljer avseende rapporteringskanalerna bör rimligen kunna lämnas åt medlemsstaterna att hantera i samband med genomförandet av direktivet. På så vis kan bestämmelserna anpassas till specifika förhållanden som råder i det enskilda medlemslandet. Direktivet bör i fråga om rapporteringskanaler begränsas till fråga om *att* lämpliga kanaler och förfaranden inrättas i syfte att tillvarata olika berördas intressen och inte i detalj reglera *hur*. Kravet på obligatoriska interna larmrutiner bör tas bort då det riskerar att undergräva meddelarskyddet.

Det finns även oklarheter i fråga om relationen mellan de interna och externa rapporteringskanalerna. När kan en person gå vidare och slå larm externt? Exempelvis anges i artikel 13.2 a) att en person som rapporterar externt omfattas av skydd enligt direktivet om han eller hon initialt rapporterat internt men *ingen lämplig åtgärd vidtogs* som svar på rapporten inom den rimliga tidsfristen. Vad kvalificeras som en lämplig respektive olämplig åtgärd? Det måste även bli tydligare när offentliga larm kan göras och i vilken utsträckning, i vissa fall är det befogat att direkt lämna uppgifter för offentliggörande.

Fackliga organisationers roll

Arbetstagare har ofta en nyckelroll som visseblåsare då deras inblick i hur verksamheter bedrivs ger dem förutsättningar att upptäcka olaglig verksamhet eller lagmissbruk. Här spelar fackliga organisationer en viktig roll för arbetstagaren då det framförallt är just den fackliga organisationen som arbetstagaren kontaktar när det kommer till frågor som rör arbetsplatsen. Genom facklig rådgivning möjliggörs det att fler vågar slå larm och att det görs på ett korrekt sätt. Arbetstagarens möjlighet till råd och stöd av sin fackliga organisation får inte begränsas av direktivförslaget.

I svensk rätt finns dessutom en uttrycklig rätt för arbetstagare att vända sig till sin fackliga organisation med uppgifter om allvarliga missförhållande som vi inte vill ska inskränkas.

Saco välkomnar att arbetsmarknadens parter kallas till ett möte för fortsatt dialog i frågan.

Med vänlig hälsning
Sveriges akademikers centralorganisation

Lena Granqvist

Jenny Wahlbäck